

דבר — האישיות פלביוס, היא עדיין בגדר חידה סתומה. אוהב עמו ולוחם מלחמת הגנה על כבודו וקניינו הרוחניים, או בוגד ומכשיל עמו, כמו שהוא מודה-בגלוי לב על מסירת מבצרי הגליל לידי האויב הרומאי ומתודה בפומבי על עזרתו לכיבוש ארצו ושיעבוד עמו. ואלויבא דאמת, אין להתפלא כלל על המשתתפים במשפט זה, כי לא הצליחו לפתור את הבעיה המעורפלת הזאת ולא הצליחו להוציא משפט ברור המתקבל על הדעת — כי הרי תהום עמוקה, של קרוב לאלפיים שנה, מבדילה בינינו ובין הנאשם. ומי יודע כעת לחשוף מהתהום הזאת את כל הצפונות והנסיבות, הגורמים והמקרים, שגרמו להתנהגות פלביוס בימי המלחמה? ומי יודע את ההשפעות ותנאי השעה שהשפיעו עליו אחרי המלחמה בזמן כתיבת ספריו, ואולי היה אנוס מחמת נפשות לבחור בסגנון זה או אחר. כי הרי סוף סוף היה שבו מלחמה בידי הרומאים וכלל גדול אצל חז"ל: „אין אדם משים עצמו רשע“.

ובכן, אם אישיותו של פלביוס, גם אחרי המשפט והויכוחים העכשוויים, נשארה בלתי-נפתרת ומכוסה במשאון הזמנים, ככל שהיתה — הרי זו תופעה שסדרי החיים-וההגיון-מחייבים אותה. להיפך יש להתפלא על השופטים — וביניהם אנשים ישרים וחשובים — על גישתם למשפט הזה: כנראה מתוך רצינות גמורה. על איזה יסוד משפטי עשו זאת? ועל סמך מה בססו את השערותיהם?

ברור בלי ספק, כי לפי חוקי התורה, משפט כזה בל יתואר כלל, ובתורה מפורש: „על פי שנים עדים יקום דבר“. ודין ערוך הוא בחו"מ כ"ח „אין דנים על פי כתב העדים“, ואין דנים שלא בפניו“ (ואם ישנם פרטים יוצאים מכלל החוקים האלה, הרי אין להם שייכות לנידון דידן כמבואר בחו"מ שם). — אלא גם לפי חוקי הקודקס האירופי, שאם כי אין אני בקי בו כל-כך, בכל זאת אֶחָשׁוּב, כי משפט כזה, שבו הנאשם והעדים כבר שייכים להעבר הרחוק שלפני אלפיים שנה, אין לו בסיס חוקי כלל. לדעתי להושיב את פלביוס על כס המשפט, בתור מצביא ומשוך מלחמה, אחרי עבור עשרות דורות — הוא מהדברים המביאים לידי גיחוך:

ברם, אם יש להאשים את פלביוס, אין זה לפי מעשיו כמצביא ראשי, כי אם לפי מעשיו בתור סופה היסטוריון. והספרים שחיבר, שעם כל ערכם ההיסטורי הגדול כאמור-יש בהם בסגנונם, נוסחתם והרצאת הדברים, משום נזק רב לעם-ישראל, גם מבחינה דתית

וגם מבחינה לאומית, באופן שספק גדול הוא אם לא יצא שכם בהפסד.

האשמה על ספריו היא כבדה, מאחר שקשה למצוא סניגוריה כלשהי לדבריו. האשמות נוגעות לענינים, שלא היו אודותם דין ודברים בין היהודים והרומאים כל עיקר. ולכן לא היה שום טעם ונחיצות להשחיר פניהם של ישראל ולעורר קטרוג בגוים, על לא דבר. ועל זה בפרקים הבאים.

יודגש בזה, כי אין כוונת דברים אלה לשמש הערכה מליאה על ספרי פלביוס לכל פרטיהם, כי זוהי עבודה הצריכה לספר שלם. ברצוני רק לציין בקוים כלליים חטאו של פלביוס בכתיבת ועריכת ספריו, מתוך השקפה דתית ולאומית כאחת.

ב.

בטרם נבוא לדיון על טיב ספרי יוספוס פלביוס, נעמוד קודם על טיב אישיותו בעצמו – אם היה יהודי דתי או לא. ולכאורה, הרי שוב אותו הדבר, מה דהוה הוה? מה מעניינת אותנו השאלה הזאת ואיזה עסק יש לנו עם שוכן עפר, אשר זה עשרות דורות מאז כבר נמסר דינו לשמים? ברם לאמיתו של דבר, שאלה זאת ותשובתה, יש לה ערך רב בשבילנו. כי אם נעמוד על הלך הרוחות והשקפות עולמו של פלביוס נעמוד גם על סגנון עריכת ספריו, המשונה והמוזר, ועל ידי זה נמצא גם פתרונים לכמה פליאות, המבצבצות ועולות תוך כדי קריאת ספריו.

והנה מה שנוגע לדתיותו של פלביוס, זה נעלה מעל כל ספק שהוא היה דתי, כפי שהוא מעיד על עצמו בספרו חיי-יוסף, ואין לנו שום נימוק והוכחה שלא להאמינו. והרי זה מהמושכלות הראשונים שסופר, המגן במרץ ועוז על כבוד עמו, דתו ואמונתו, מנהל פלמוס עז והרוץ עם כל אותם סופרי דברי הימים, המעיזים לקטרג על תורת משה, מראה ומוכיח בראיות מוצקות, כי כל גדופיהם, עלילותיהם ודיבותיהם, מסתמכות על בורות ועם-הארצות, על זיוף ושקר וכל דבריהם בכלל אינם אלא הבל ורעות רוח. פלביוס מרומם את נביאי ישראל על פילוסופי יון, המפוארים וכותב: „חכמי יון כבשו את נפשם ודיעותיהם המזוקקות מפני העם, מיראתם אותו ונביאי ישראל לא ידעו כל פחד ויכריזו את דברי האמת בקולי קולות, ואל הרעה אשר תמצא אותם, לא הביטו ולא שתו אל לבם”

שח.

(בספרו נגד אפיון). † סופר סניגור, כזה, שהסניגוריה שלו אינה מלאכותית, כי אם מקורית טבעית — אין ספק שהוא היה דתי ומוכרח היה להיות דתי. אלא, השאלה היא אחרת: אם היה פלביוס דתי, מבית מדרשם של הסופרים, התנאים והאמוראים, מאמין בעקרי הדת, ככל שלומי אמוני ישראל, או שהיה דתי, מבית מדרשם של המתיונים האלכסנדריים, מטיפוס בני גילם של פילון היהודי (פילון בעצמו היה במדה ידועה טוב מהם). שברגלם אחת עמדו בתחום התורה וברגלם שניה עמדו בתחום תרבות היונים. וכל מאמציהם ועבודתם היו רק, איך להתאים חכמת התורה עם החכמה היונית, למגז האחרונה עם הראשונה ולמצוא את הצדדים השווים שבשניהם. הם השתדלו ביצירתם הספרותית, להראות יופי התורה בפני היונים ולמשוך עליה חוט של חן, לפי הטעם היוני. היהודים האלכסנדריים כה הרחיקו לכת מדרך התורה, עד שבעצמם לא שיערו שההתבוללות-הכתה שרשים בעומק נפשם וחדרה לתוך תוכם.

ויש לנו ידים מוכיחות, כי פלביוס השתייך לאותם היהודים האלכסנדריים.

ראשית, בכל ספריו כשהוא מוכרח לדבר אודות חוקי התורה, הוא מכנה אותם בשם „מנהגי אבות“, או „מנהגי היהודים“, כאילו היו רק מנהגים גרידא, שהנהיגו איזו כת יושבי קרנות. כמו בקדמוניות שלו (ג. ט. י"ז) בדברו על מצות אכילת מצה בפסח, הוא אומר: „בעת היא קרב זמן החג אשר בו על פי מנהג האבות לא יאכלו היהודים חמץ“. ובספרו שם (ו. י"ג. י"ז) בדברו על ארכילוס בנו של הורדוס, שנשא אשת אחיו שהיו לו בנים ממנה, שהוא מאיסורי עריות החמורים ביותר, הוא אומר: „כי זה דבר מגואל אצל היהודים“, מגואל ותו לא. וכך בדברו שם על כך שהקיסר הרומאי קאיוס רצה להעמיד צלם בהיכל, והיהודים פשטו צווארם לטבח כדי למנוע זאת, דבר שעשה רושם עז על הנציב פטרוניוס והוא, הרומאי סיכן עצמו להשתדל אצל הקיסר להעביר רוע הגזירה, לא מצא פלביוס סגנון יותר מתאים מזה: „ולא לבד כי נעשה בזה נגד מחוקקי הדת, כי אם גם נגד כל מנהגי אבותינו אשר ראו בחוק זה קיום המוסר ומדות“. סגנון לא חם ולא קר כזה, לגבי איסור עבודה זרה, שמפי הגבורה שמענו, ואשר שורשו בקיום המוסר ומדות — הוא הוא סגנונם של היהודים המתיונים, שראו בכל חוקי התורה רק סמלים ומנהגים לשיפור המוסר ומידות. אבל למה להאריך בראיות, הרי בספרו

נגד אפי"ן הוא מבטל במחי יד את האמונה בעיקר העיקרים של היהדות, אמונה בתורה מן השמים.

ואם גם נתאמץ לדון אותו לכף זכות ולתרוצו, כי בספריו אלה, שנכתבו ביונית והיו מכוונים בעיקרם כלפי עולם הגוים, דיבר עמהם לפי סגנונם ולפי הלך-מחשבתם, כדי לשבר אזנם, כפי שהורגלו לשמוע. הרי איך נתרץ ונצדיק את התמיהה הגדולה המנקרת במוחו כל איש משכיל: היאך יכול סופר, המאמין בקדושת התורה, להיות ספוג כל-כך שנאה לגדולי חכמי התורה? איך יכול סופר המתכבד בכבוד התורה, לזלזל כל-כך בכבוד ראשי התורה ולהעליב באופן גס כל-כך את נשיאי התורה? והשנאה הזאת, היא לא רק שנאה שבלב, המתבטאת באילו ביטויים בספריו, כי אם שנאה המבצצת מכל השורות שבספריו. שנאה עזה כמות המטביעה חותמה על כל נוסח ואופן הרצאת הדברים; שנאה שמקלקלת סגנון עריכת ספריו. והגרוע מכל זה, שאת השנאה הזאת אנו מרגישים על עצמנו ובשרנו עד היום הזה. היא היתה לאבן נגף וצור מכשול לכל חוקרי ההיסטוריה שמקרב הגוים ולהחוקרים היהודים, המתאבקים בעפר רגלי חכמי הגוים. היא נתנה להם פתח-רפה לקטרג ולטעון: אם היסטוריון ישראלי, לוחם בשעתו. מלחמת עמו ותורתו עם כל שונאי ישראל שבזמנו, נתן דופי בחכמי התורה, "פרושים" בלשוננו, גינה אותם בכל מקרה שדיבר אודותם, בודאי היו לו טעמים ונימוקים חשובים ומכריעים. בודאי שביסס דבריו על מעשים שראה ושמע, ובודאי היה לו יסוד לזה. הסגנון המעליב הזה, הוא שהיה לקו לכל ההיסטוריונים הגויים והוא שהיה גם בעוכרי כמה מחוקרי ישראל, שעל פיו כיוונו כל הקירותיהם. הזיון זה הוא עגום ומעציב עד מאד. שנאת פלביוס לחכמי התורה שאמרנו, עוברת כחוט שני דרך כל ספריו, גם מבחינה שלילית, גם מבחינה חיובית. וביורר הדברים בפרקים הבאים.

שנאת פלביוס לראשי חכמי התורה מבחינה שלילית כיצד? בנחה שבעולם, כל היסטוריון הכותב את דברי הימים של כל אומה איזו שהיא, אם ספר היסטוריה ברוח לאומי או אפילו ברוח מדעי — יודע, כי מחובתו הראשונה להיות זהיר במלאכתו מבלי להשמיט שום שם מגדולי האומה, שיצאו להם מוניטין בחיי האומה. ביחוד שמותיהם של אותם האישים המזהירים, שיצרו

וּסֵם הַשְּׁתַלְמוֹת וְהַשְּׁתַכְלָלוֹת הָאוֹמָה בְרוּחַ, וְשִׁפְעוּלַת־הוֹכַרְתָּה גְדוּלָה, לְאֵלִישִׁים אֱלֹהֵי הוּא צְרִיד לְהַקְדִישׁ פְּרָקִים רַבִּים, לְהוֹדִיעַ בְּפִרְסוּת מַעֲשֵׂיהֶם וְקוֹרוֹת חַיִּיהֶם; בְּאִשֶּׁר קוֹרוֹת דְּבָרֵי יְמֵיהֶם הָרִיחַם קוֹרוֹת דְּבָרֵי יְמֵי הָאוֹמָה עֲצָמָה. וְאִם כּוֹתְבֵי דְבָרֵי הַיָּמִים לְשֵׁאר הָאוֹמוֹת חוֹבְתִים כֵּן, כּוֹתֵב דְּבָרֵי יְמֵי הָאוֹמָה־הַיִּשְׂרָאֵלִית, שֶׁתְּעוֹדֶתָּהּ לַהֲיֵת „גּוֹי קְדוֹשׁ” וְתִפְאַרְתָּהּ הִיא עַל עַנְקֵי הָרוּחַ שֶׁלָּהּ, וְיִצִּירוֹתֵיהֶם הַנִּשְׁגָּבוֹת עַל־אֶחָת כְּמָה; וְכִמָּה. וּבֵאֵמֶת כֵּן נִהוּג בְּיִשְׂרָאֵל עוֹד מִקְדַּמַּת דְּנֵאָה לְרִשׁוֹם בְּסִפְרָה לֹא רַק: שְׁמוֹת הַגְּדוֹלִים שְׁבֵאוֹמָה, אֲלֵא אִף שְׁמוֹת הַכְּשָׁרִים וְהַטּוֹבִים; שֶׁהֶצְטִינּוּ בְּאִיזָה מִפְּעַל טוֹב בְּשַׁעְתָּם, כְּלִשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ: „לְשַׁעֲבַר אָדָם עוֹשֶׂה מְצוּהַ הַנְּבִיא כּוֹתְבָהּ”. וְהָרִי לִפְנֵינוּ סֵפֶר הַמִּשְׁנָה, שְׂכוּלוֹ רַק סֵפֶר הַכּוֹלֵל: „חֻקֵי הַתּוֹרָה, מְצוֹתֶיהָ וּמִשְׁפָּטֶיהָ” וְאִין בּוֹ אֶפִּילָה דְרָאָה דְהִיסְטוֹרִיָה, בְּכָל זֹאת, כְּמָה מִשְׁנִיּוֹת בָּאוּ, שֶׁתּוֹכֵן רַק הַזְכָּרַת־שְׁמוֹת אֱלֹהֵי שַׁעֲסָקָה בְּאִמּוֹנָה בְּצַרְכֵי הַקְּדוֹשׁ וְהַמְקֻדָּשׁ (רָאָה יוֹמָא פ”ג מ”ג, וְשַׁקְלִים פ”ה מ”א, וְכִדְבָרֵי הַיְרוּשָׁלַיִם, שֶׁם בְּשַׁקְלִים: „כְּשָׂרֵי דוֹרָה וְדוֹר בָּאוּ לִמְנוֹת”).

וְאֶפִּילָה וְאֶפִּילָה סוֹפֵר הַיְלּוּנֵי עֲתִיק בְּיִשְׂרָאֵל כְּבֵן סִירָא, שֶׁתּוֹכֵן סִפְרוֹ רַק עֲצוֹת וְשִׁרּוֹת, מִנְהַיִם מוֹסְרִיִים וְנִימוּסִים אֲנוּשִׁיִים, וְאִין לֹא שׁוֹם מִנְעַ וּמִשָּׂא עִם הִיסְטוֹרִיָה, בְּכָל־זֹאת, בְּסוֹף סִפְרוֹ הוּא כּוֹתֵב: „וְאִף תְּהֵלַת־אֲנָשִׁים שֶׁם וְיָקָה אֲבוֹתֵינוּ אֲזִכִּירָה אִישׁ אִישׁ בְּדוֹרוֹ” וּמִיַּחַד שְׁבַע פְּרָקִים לְרִשִׁימַת כָּל הַפְּרָנְסִים הַטּוֹבִים שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, עַד זְמַנּוֹ.

וְאֶפִּילָה וְאֶפִּילָה אֲצֵל יוֹסֵפּוֹס פְּלַבְיוֹס דְנָן, הַכּוֹתֵב סִפְרֵים הִיסְטוֹרִיִים עַנְקִיִים, אֲנוּ רְוֵאִים הַהִיפֵךְ הַקִּיצוּנֵי מִכָּל־זֶה. כָּל הַאֲשַׁכְּלוֹת הַגְּדוֹלִים שֶׁעֲמְדוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מִיָּמֵי עֲזָרָה הַסּוֹפֵר עַד זְמַנּוֹ, כָּל אֱלֹהֵי רֵאשִׁי חֲכָמֵי הַתּוֹרָה וְנִשְׂאֵי הַבֵּית דִּין הַגְּדוֹל: בְּרֹבֵם לֹא הוֹזְכְּרוּ אֲצֵלוֹ אֶפִּילָו בְּרִמְזָה וְאוֹתָם מַעֲטִים שֶׁזָּכוּ לְהִזְכָּר, הוֹזְכְּרוּ רַק בְּדֶרֶךְ אֲנָב בְּסִיפּוּרֵי הַרְבִּים עַל־מַעֲשֵׂי הַמוֹשְׁלִים וְכָל־מִינֵי טִיפּוֹסֵי הָאֲבִירִים, שֶׁהִיוּ לָהֶם חִיכּוּכִים, מַחְלוּקוֹת וּמְרִיבוֹת עִם נִשְׂאֵי הַתּוֹרָה, הוּא אֲמַנֵם מְזִכֵּר אֶת־שְׁמוֹת הָאֲחֵרוֹנִים, אֲבָל רַק בְּשְׁמוֹתֵם־גְּרִידָא, בְּלֵי שׁוֹם, תּוֹאֲרֵי הַכְּבוֹד, כִּדְרָכּוֹ לְתַאֲרָה אוֹתָם הַגְּבוּרִים חֲבִיבֵי נַפְשׁוֹ, וְאֲנוּ רְוֵאִים בַּעֲלֵל כִּי־הַזְכָּרַת־שְׁמוֹת־הַלְלוֹהֵי אֵל עַל־אִפּוֹ וְחַמְתָּהּ, בְּבַחֲנִיתָ כִּפְאוֹ שֶׁהָ לְשׂוֹא יִחַפֵּשׁ הַקּוֹרֵא בְּכָל־סִפְרוֹ פְּלַבְיוֹס, אִיזָה דִּיבּוּר, קַל עַל נִשְׂאֵי הַסְּנֵהֲדִרִין: אֲנִטְיִגְנוֹס אִישׁ סוֹכּוֹ, יוֹסֵף בֶּן־יְעֹזֵר אִישׁ צְרִידָא הַמְּכֻנָּה בְּשֵׁם „חַסִּיָה שְׁבַחֲהוֹנָה” בְּסִפְרוֹת הַתְּלַמוּדִית, יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחִיָה, שֶׁהִיָּה כִּהֵן אֲהוּב וְחֲבִיבֵי עַל־כָּל־שְׁדָרוֹת הָאוֹמָה, עַד שֶׁכְּשֵׁלָא רְצָה לְקַבֵּל עֲלָיו

שיא

משרת נשיא הסנהדרין, מיראתו מאלכסנדר ינאי אשר הרג את החכמים וברח מירושלים לאלכסנדריה, לא ויתרו בני ישראל על ההתמנות הזאת שהציעו לו, ושמעון בן שטח שלה ליה בשם ראשי האומה: „מני ירושלים עיר הקודש לך אלכסנדריא של מצרים אחותי, בעלי שרוי בתוכך ואני יושבת שוממה” (סוטה). שמעיה ואבטליון ראשי הסנהדרין בזמנם, שלשמם וזכרם חרדה נפש כל האומה, עד כי פעם אחת במוצאי יו”כ: „בכהן גדול אחד שיצא מבית המקדש והווי אזלי כולי עלמא בתריה כיון דחזינהו לשמעיה ואבטליון שבוקהו לדידיה ואזלי בתר שמעיה ואבטליון” (יומא ע”א) כל אלה ושאר חבריהם הנשיאים וראשי אבות בי”ד אין להם שום ערך בעיני פלביוס וכאילו לא היו כלל בישראל.

זילזול זה מורגש גם כלפי אלה שהוזכרו בספריו. למשל, הלל הזקן נשיא ישראל, מיסד השושלתא של הנשיאים, שנמשכה בישראל כחוט זהב מאות בשנים, שנשיאותו כה היתה מבוססת בישראל, כה משכה אליה בחבלי קסם כל לבות בית ישראל, עד כי אפילו הורדוס המלך בזמנו, זה המחבל העריץ, היה מוכרח שלא ברצונו להתחשב עמה, כפי שמספר פלביוס, בעצמו: „אבל כאשר רצה הורדוס להכריח על זה גם את הפרוש הלל ושמאי ואת סייעתם כי ישבעו לו גם הם (שבועת אמונים) התנגדו לזה בכל כח ועוז, בכל זה בנשאו פני הלל לא עשה להם הורדוס דבר מכל אשר עשה לאחרים” (קדמוניות ט”ו, ד). העריץ האכזר הזה, שנציגי בית ישראל בעמדם לפני הקיסר הרומאי כנהו בשם „חיה טורפת” ושבאמת טרף, דרס ורמס בלי שום זיק חמלה כל מי שהעזו לעבור על דבריו ורגש הרחמים היה כה מוזר לו, עד כי לאיזה עוון קל, בשביל כמה בטויים עזים כנגדו, הוציא להורג את אשתו האהובה עליו גם בניו ועוד רבים מבני משפחתו — הורדוס המשחית הזה היה מוכרח הפעם לעבור על מידותיו לכבוד הלל הנשיא, בידעו כי חביב הוא על כל העם כולו כבבתעינים ואם יפגע בו יקומו כל העם כאיש אחד נגדו. הלל הזקן הזה, שהורדוס נשא לו פנים, לא זכה לנשיאת פנים מצד פלביוס ובקדמוניות היהודים שלו אין לו למסור לקוראיו אודות הלל, שלאורו ילכו כל בית ישראל וכל המתוקנים שבאומות עד היום, כי אם רק זה, שהפרושי הלל וסייעתו לא רצו ליטע שבועת אמונים להורדוס. זה כל מה שיודע פלביוס לספר אודות האישיות המזהירה הזאת, שאין דוגמתה בכל אומה ולשון. וכמה עלובה היסטוריה

שיב

כזו וכמה קטנות-דמוחין מבצבצת מבין שורותיה, ועם זה כמה צער ועלבון היא גורמת לקורא הרואה, כי איש המתמר להיות אוהב עמו יורק יריקה נמזזה בפומבי בפני עמו...

ברם, בהתעלמות זו של פלביוס מנשיאי התורה, שתורתם בלבד היתה אומנתם, לא נתמלאה עוד סאת שנאתו. הוא עוד הגדישה בזה, שגם אלה, מרבי השלטון-היושבים ראשונה במלכות, הקרובים עד-מאד ללבו של פלביוס ואשר לקורות ימיהם-הוא מקדיש רוב חלקי ספריו, בכל-זאת-אם במקרה-היו-אלה גם ראשי חכמי התורה, כבר נפסלו על-ידיה בעיני פלביוס-מלבוא-בהקלה המושלים ואבדו ערכם-עד שאין הם כדאים-אפילו להזכר-בספריו.

הנה דוגמאות אחדות:
"שמעון בן שטח נשיא הסנהדרין בימיו-ואחיה של שלמינון המלכה, האשה הגדולה הזאת, בהיותה יראת-ד' עד להפליא, מסרה את כל ממשלת הארץ בידי הפרושים ותצו לכל העם לשמוע בקולם ורק שם המלכה נקרא על הממשלה, אבל בעצם הדבר היו כז מוסרות השלטון רק בידי הפרושים ורק על פיהם ישק הארץ" (בקדמוניות של פלביוס י"ג ט"ז ב') והם חכמי ישראל, או הפרושים בלשונו של פלביוס, ברוב חכמתם השכילו לקבוע סדרים טובים בארץ, ביצרו את מבצרי המדינה ויארגנו-כוחות הצבא, עד כי כל המדינות השכנות שלפני ימי ממשלת שלמינון, הציקו לבני ישראל והכבידו ידם על ארץ יהודה — נאלצו עכשיו-לבקש שלום ולשלוח בניהם לירושלים, בתור-ערובה, כי לא ימרדו-בה. ימי ממשלת שלמינון היו ימי האושר שבכל תקופת-הבית השני, עד שפלביוס בעצמו בכל דברי הבלע שלו כלפי הפרושים הוכרח בעל כרחו להודות בהישגיהם בזמן הזה. "כי כל הארץ באה למנוחה". באותם ימים שבהם היה שמעון בן-שטח ראש-הסנהדרין ואחיה של המלכה, מובן מאליו כי הוא היה הרוח החיה בכל המעשים הגדולים האלה, הכל נחתך על-פיו. וכל הטוב-בא-מידו. הוא-היה המושל הבלתי רשמי ובאמת רבותינו חז"ל, שכל דבריהם מווקקים ככסף צרוף-יוגם שיחותיהם תורה-היא שללמוד-אנו צריכים, כשהם מזכירים תימים חטובים הללו מזכירים אותם: גם על שם שמעון ב"ש, ובספרי בחוקותי: מעשה בימי שמעון ב"ש בימי שלמנציה המלכה שהיו נשמים יורדים

שיג

מלילי אשבת לילי שבת עד שנעשו חטים ככליות ושעורים כגרעיני זיתים וועדשים כדינרי זהב". הרי- כאשר חז"ל מדברים ממה שאירע בימי שלמנציה המלכה יאמרו: „מעשה בימי שמעון ב"ש בימי שלמנציה המלכה" שכן שמעון ב"ש היה אז המושל בפועל. ואילו פלביוס, לא רק שהוא אינו מזכיר פעולות שמעון ב"ש הברוכות, אלא אפילו את שמו אינו מזכיר. זהו פרי שנאת פלביוס לחכמי התורה. אבל מה שעובר- כל חוק ויוצא לגמרי מגדר הנימוס האנושי, הוא היחס המוזר של פלביוס לשמעון הצדיק.

שמעון הצדיק היה אחד האישים הבולטים ביותר בתקופת הבית השני. הוא זכה לכל הכתרים: כתר תורה — משיירי אנשי „כנסת הגדולה" וראש הסנהדרין בזמנו: כתר כהונה — כהן גדול וכתר מלכות — הואיל ובתקופתו היה הכהן הגדול גם השליט הרשמי כלפי חוץ וגם האחראי כלפי כל פקידי המדינה, הרי ממילא היה גם המושל בפועל, ועל כל הכתרים הללו עלה שמעון הצדיק בכתר שם טוב שלו; ויצא שמו כלכך לתהלה בקרב ישראל עד שהוסיפו לו תואר: „הצדיק", חזון בלתי נפרץ בעם ישראל, שלא זכו לו לא שרי קדש שלפניו ולא הסופרים שלאחריו (ראה בגמרא יומא ל"ט מהגדולות והנפלאות אודותיו).

ולא רק חז"ל מנו שבחו, כי גם הסופר בן סירא שהזכרנו, גם הוא מייחד פרק שלם לכבודו ומדבר אודותיו בהתרגשות ובהתפעלות כה עזה, עד שמתאר גם כן את תאר פניו, ובפרק נ' יאמר: „שמעון בן חוניו כה"ג חזק בימיו את בדקי הבית ואת היכל ד' כפלים הגביה יסודם ואת ההיכל הקיף יציע גבוה... כגבר עמד בפרץ עמו, מה טוב מראהו בין הקהל בצאתו מבית לפרוכת; כהילל בן שחר מציץ מענן זכירה כמלאת תפארתו ויהי כזית הודו", ואחרי שכל הכה"ג שבימי מלכות פרס כשליטים מדיניים נזכרים באריכות אצל פלביוס, הרי שמעון הצדיק — על אחת כמה וכמה היה צריך להזכר באותו הסגנון לא פחות ממה שאחרים נזכרים. אולם יוספוס הרי הוא יוספוס! הוא נאמן לשטת שנאתו ולפיה הוא מזכירו לא בפני עצמו כי אם בדרך אגב, בדברו על הכה"ג שלפניו ושלאחריו הוא מבליע כמה מלים אודותיו, ובדברו על אלעזר אחי שמעון בקדמוניות (ה' ב' י"ב) יאמר: „אלעזר הגיע למשרת כה"ג באופן זה, אחרי מות חוניו היה במקומו שמעון, שמיראתו את ד' ואהבתו את האדם נקרא בשם שמעון הצדיק, וכאשר מת היה בנו חוניו ילד קטן

שיד

ויכהן אלעזר תחתיו ושוב הוזכר שמעון הצדיק אצלו בדברו על
 חוניו בנו: "זה היה בימי הכהן הגדול חוניו כי במות אלעזר היה
 אחיו הכה"ג מנשה ואחרי מותו היה אחיו כה"ג חוניו בנו של
 שמעון הצדיק שמעון זה כפי שהזכרנו היה אחי אלעזר. עניכם
 הרואות, עד היכן מגיעה שנאתו לחכמי התורה, כי שמעון הצדיק,
 עטרת תפארת ישראל, שבו ישראל יתפאר עד היום, הוא בעיני פלביוס
 בן בלי שם כלל, וכל נחוץ לצינו כי היה אתי אלעזר, הואיל וזכות
 עצמו אינו כדאי להזכר — בודאי היה סגנון כזה מבדה ומביא לידי
 גיחוך אלמלא היה מעצב כל כך דומני כי לכתובת היסטוריה-כזו
 לא זכתה שום אומה ולשון איך למשל היה העם הצרפתי מגיב על
 ספר של היסטוריון — לבלר, שלדג על-כל מעשי נפוליון בונפרטו
 הגדולים, והיה מזכיר רק דרך אגב, תוך ציון לחוסו שהוא אחי יוזף,
 מלך ספרד, שמידו של נפוליון באה לו המלוכה הזאת? בודאי היה
 גוער בהיסטוריון זה בנייפה והיה דן את ספרו לגנייה, ואילו אצלנו
 בני ישראל אין כל תגובה על זה, ולא עוד אלא גם היסטוריונים,
 הנכונים לחפות על מעשי הבגידה הפוליטית — לפי השקפתם —
 בזכות ספריו ההיסטוריים: אבל זה גורלנו למעט דמותנו ולבזות
 את עצמנו ואל עלה על דעתך, כי פלביוס קצרן הוא בספריו,
 מקמץ בדברים, ודאי גרמה לשתיקתו לא ולא להיפך, הוא
 ארכן דיות מדי מרבה בסיפורים וסיפורים מעל לסיפורים אפילו
 באלה שאין להם שייכות לקדמוניות היהודים ומלחמותיהם. כך
 למשל הוא מקדיש עשרות עמודים במלחמות ובקדמוניות שלו
 לדברי ימי הורדוס ומוסר לנו כל פרטי ימי חייו, בניו, נשיו, ופלגשו,
 ויודע אפילו לספר כמה היה גבוה ציף, וכי הרג ארבעים חיזין
 יער בציד אחד — דבר שמעניין בודאי כל איש בישראל... ברם מכיון
 שהגיע להלל הנשיא שחי באותם הימים, פתאום נאלם דום, נשתתקה
 ידו ולא יכול להוציא מאומה מתחת עטו אודותיו. פרקים רבים
 מתיי יוסף בן טוביה החוכר נכדו של שמעון הצדיק, זה הבן המביש
 שהמיט וקלון ושואה כה איומה על עמו, חוכר זה שהתחבר לגויים
 והכניס מתרבותם לתוך ארצנו והניח בזה יסוד לכת המתיונים, זוכה
 שחייו יתוארו באריכות בצבעים בהירים לכל שרטוטיהם, אבל כשבא
 לשמעון הצדיק בעצמו, כאילו בא מלאך וסטרן על פניו ושכה לגמרי
 את האישיות הזאת. איך יזכיר את זה, איך יזכיר את זה, איך יזכיר
 את זה? לא נכסה במשאון ולא נתעלם מהאמת, כי מקום

שטו

אחד יש אצל פלביוס היוצא לגמרי מכלל ספריו, והוא בהאוטוביוגרפיה שלו (פרק ל"ח) מזכיר דרך אגב את רבן שמעון בן גמליאל נשיא ישראל בזמנו וכותב עליו, "שמעון זה הוא מעיר ירושלים והיה ממשפחה נכבדה מאד מכיתת הפרושים שבנוגע לחוקי אבות (שוב חוקי אבות ולא חוקי התורה...) ידקדקו הם לשמרם יותר מאחרים והוא היה איש מלא רוח חכמה ושכל חריף וגם הדברים היותר מקולקלים היה יכול בחכמתו להוציאם למרחב". כל נשיאי התורה שהיו בדורות שלפניו, שלא היה לפלביוס שום חשבונות פרטיים עמהם, לא הוזכרו לשבח. רק רשב"ג שעמד לצד מתנגדיו של פלביוס, לצד הגבור הלאומי יוחנן מגוש חלב, שפלביוס היה שונאו המוחלט ובכל ספריו הוא מגנה את דמות הגבור הזה בתכלית הגינוי. והנה רשב"ג תמך בידי יוחנן מגוש חלב, הרי ברור שפלביוס היה גם אויביו, ופתאום פלביוס מהפך עורו, משנה דרכו ומהלל את רשב"ג. הלא חידה סתומה היא.

אך פתרון החידה — לדעתי — כך הוא. ספר האוטוביוגרפיה של פלביוס יותר ממה שהוא ספר אוטוביוגרפי, הוא כידוע ספר הצטדקות, מול ספר איש ריבו, יוסטוס מטבריה, שהכחיש את פלביוס והאשימו בסרוס עובדות, זיוף המעשים שבספרו, "מלחמות היהודים" וכי פלביוס לא היה אוהב לרומאים כפי שהוא מתפאר בעצמו, כי אם שונאם בנפש, ולשם לימוד סיגוריה על עצמו ערך פלביוס ספר התולדות שלו, בו הוא מתאמץ להוכיח כי כפיו כן לבו, וכן ספרו ה, "מלחמות" נקי מכל שמץ של אנוכיות ונטיה פרטית ובכל מקום רק האמת נר לרגליו. הוא מביא שם גם עדותם של טיטוס ואגריפס השני המאמתים דבריו, ואחרי שרשב"ג נשיא ישראל בזמנו היה מפורסם גם בעולם הרומאי לחכם גדול גם בהוויות העולם ומדינאי חריף בעל אופקים רחבים, והוא פלביוס כשמזכירו בספרו, "מלחמות" אינו מדבר בשבח מאומה, הרי זה יכול לשמש בתור הוכחה כי הוא היה הפכפכן המטה את ההיסטוריה לצדו, ברצונו מגנה וברצונו מהלל, ובכדי לתקן מעוות זה, באו כמה שורות בשבח רשב"ג בהאוטוביוגרפיה שלו.

על כל פנים, אם השערתי הזאת מכוונת לאמת או לא, הנה המקום הזה הוא פרט היוצא מכלל ספריו, ופרט בודד זה אינו מבטל הכלל אלא מחזקו. כי הרי אנו אמוני התורה יודעים, כי מה שהגיד יוסטוס על רשב"ג היה יכול להגיד על כל נשיאי ישראל

וחכמי התורה בכלל. שתיקתו משמשת איפוא עדות ברורה על סלוף ההיסטוריה במידה גסה, שאפילו אלף עדים כטיטוס ואגריפס אין ביכולתם להכחישה.

שנת פלביוס לראשי התורה מבחינה חינוכית כיצד?

כל מי שיש לו ידיעת בית רב בדברי ימינו יודע, כי בתקופת בית שני צצו ורבו הכתות בישראל כמנהיגין ופטריות. כתות אלו נבדלו בינן לבין עצמן בפרצופיהן, צביונן וקלסתר פניהן. לא ראי זה כראי זה, אבל הצד השווה שבהן: שכולן נטו מדרך הקבלה והמסורה, התרחקו מהדרך הכבושה לישראל מימות משה רבינו והנביאים ועד הסופרים שבימיהם. כולן קלטו לתוכן מעט או הרבה מתרבות הגויים ומנהיגיהם והשקפותיהם. והיו הכתות הללו לקוף מכאיב ולסילון ממאיר לבית ישראל. ברם בני הכתות הללו, בכל ריבויים בטלון, לא רק ברוב, כי גם במאה בקרב המוני ישראל הגדולים, שנשארו נאמנים לתורה ונושאי דגלה, שומעים בקול החכמים וסופרים, מצויתים לפקודותיהם ונכונים לבוא באש ובמים למען קיום כל מה שנגזר על ידיהם. גם אלה מהשררות הנמוכות, המכונים בשם „עמי הארץ“, בכל אשר הזניחו במדה ידועה משמרת הטהרה ולא עמדו על הגובה הראוי בשמירת המצוות לכל פרטיהן ודקדוקיהן בכל זאת היו כפופים למשמעת התורה, מקבלים מרות החכמים, מתאבקים בעפר רגליהם ושותים בצמא את דבריהם. ואפילו אלה בעלי גוף, שותי יין והשטופים בתענוגות ומבלים זמנם בבתים משתאות, גם הם מפני אימת הסנהדרין „לא אמרו דברי נבלה כשיר“ (ירושלמי סוטה). ויתר על כן: אף הצדוקים, היה פתגם שגור ביהם „אף על פי שצדוקים אנחנו מתיראים אנו מן הפרושים“ עד כדי כך גדלה השפעת נשיאי התורה בתקופת הבית השני. ברם, משנאתו העזה של פלביוס דגן לחכמי התורה וכבודם הגדול שהיה כעצם בגרונו, התאמץ בכל יכולתו למעט דמותם ולהקטין ערכם, ולתכלית זו בדה לו מלבן, כי החכמי התורה – הפרושים בלשונו – היו איזו כתה בישראל, כלומר: כתה שאך זה מחדש יצא טבעה ואך זה מקרוב בנתה לה במה בפני עצמה מחוץ למחנה ישראל; כתה שלא היתה אבר חי בגוף האומה, שנשמת האומה תלויה בה, כי אם כתה ככל שאר הכתות אז, שהין מחוץ לאומה. ובמלחמות היהודים שלו (י"א י"ד) בדברו על הכתות

שני

בישראל, מעמיד הוא את הפרושים בשורה אחת עם כל הכתות בתקופה זו. ובקדמוניות שלו (י"ג) הוא אומר: „ונחזור לימי יוחנן הורקנוס, הצלחתו הגדולה הביאה לו מקנאים בין היהודים, ביחוד היו נגדו הפרושים אשר כפי מה שנאמר הנם כתה בתוך היהודים” ושם (י"ז ב') הוא אומר: „אצל היהודים יש כתה אשר יחשבו כי בנוגע לידעיות-התורה ידעו הם יותר מאחרים ויתראו לאנשים נאהבים מאת ד' אלה-הם הפרושים”.. אבל מלבד דברי פלביוס אלה, הם בניגוד ובסתירה גמורה לכל הספרות התלמודית שמשם יוצא לנו, כי הפרושים בלשונו של יוספוס, היו ראשי חכמי התורה והם הרי מעולם לא היו כתה נבדלת בישראל ולא היו להם שום עניינים מיוחדים ונפרדים אשר לא ענייני האומה כולה הם. שאיפתם ומטרתם של חכמי ישראל היתה השתלמות והשתכללות עם ישראל בחומר וברוח והם היו המנהיגים הכוחניים טבעיים ששלום האומה — שלומם וצערם — צערם, ובכל נפשם, ישותם ומהותם היו מסורים אך ורק לטובת האומה, — הנה הוא סותר גם את דברי עצמו במקומות רבים, וסתירה מניה וביה, שהרי באותם המקומות שהוא משתדל לתאר את הפרושים בתור כתה נבדלת ומיוחדת יאמר הוא עצמו בקדמוניות שם: „הפרושים עומדים אצל העם במעלה גבוהה כזו עד שיאמינו להם וישמעו לקול דבריהם גם אם יאמרו להם נגד המלך. או נגד הכהן גדול”.. ובקדמוניות (י"ח מ. ד.) כתוב: „אמנם כאשר יקחו הצדוקים בידם משמרת פקודה במדינה או בהכרח ילכו בכל דרכי הפרושים, כי בלא זה לא יסבול אותם העם”.. וגם בדבריו על המלך אלכסנדר ינאי בצוואתו האחרונה לשלמינון. אשתו, המצווה אותה למסור הממשלה בידי הפרושים, אומר פלביוס: „אלה (הפרושים) מתודתם יטו את לבב העם אלה, כי הם, יש להם כח גדול על כל עם היהודים והנם יכולים לעשות רעה לאויביהם וטובה גדולה לאוהביהם, מפני שהעם ישמעו לכל מלה היוצאת מפייהם, ואך על זה ישנאו אותו כל העם, מפני כי הוא (ינאי) רצה לעמוד כנגדם”..

דומני, שסקירה מקיפה חודרת לעומק דברי פלביוס הללו, מבררת ומבהירה לנו, כי שקר ענה פלביוס בפרושים, שהם היו איזה כתה בישראל. לא ולא! לא מניה ולא מקצתיה. הפרושים היו אחוזים ודבוקים בעם כגחלת בשלהבת, שניהם ביחד התאחדו, הצטרפו והיו לקומה שלמה של גוי קדוש. הפרושים לא היו איזו כתה נפרדת

שיח

מהעם, כי אם העם עצמו, מורי ומחנכי העם, שחרפו-נפשם בעד העם והעם חרף נפשו בעד קיום דבריהם, גם אם אמרו לו נגד המלך והכהן הגדול, בידעו כי אין להם שום נגיעה עצמית פרטית וכל אשר יצא מפיהם הוא לטובת העם, הצלחתו וקיומו.

הזבואדי נפלא דבר, כי פלביוס ככותב היסטוריה, אלא חל-ולא הרגיש שבקטעים האחרונים שלו, שהזכרנו על דבר הפרושים, הוא סותר במידה רבה וגדושה את דבריו הראשונים. אבל כך עונשם של בדאים, שבשעה שהם מספרים לתומם מבטלים בעצמם וביטול גמור את פטוטיהם ומכחישים בעצמם את כזביהם.

אמנם פלביוס לא הסתפק במה שטישטש צורתם האמיתית של חכמי התורה והציגם בתור איזו כיתה, אלא עוד העליל עליהם עלילות דברים, עלילות שוא ושקר הגובלת עם מלשינות מהמין הגרוע ביותר, ושהיתה יכולה להביא אסון גדול לכל האומה הישראלית בכללה, והוא: דברו על שבועת אמונים שהכריח הורדוס את כל בני ישראל להשבע לה, הוא אומר בקדמוניות (י"ח, ב/ד), אצל היהודים יש כיתה אשר יחשבו כי בנוגע לידיעת דרכי התורה ידעו זה הסגירות מאחרים... אלה הם הפרושים אשר התנגדו בקשיות עורף נגד המלכים ויהיו מוכנים גם לעשות כנגדם וכאשר כל עם היהודים נשבעו שבועת אמונים לקיסר (הרומי) ולמלכם (הורדוס) נמנעו הם במספר ששת אלפים איש מלעשות כן והנהגו היה אף קורטוב של אמת בדבריו, היתה זו ג"כ מלשינות גמורה לספר בספרו הנועד בעיקרו בשביל עולם הגויים בכלל ובשביל הרומאים בפרט, כי חכמי ישראל התנגדו בקשיות עורף נגד המלכים ולא רצו להשבע שבועת אמונים לקיסר הרומאי, במסירה כזו הרי מסר פלביוס חרב בידי הרומאים, הקנאים לכבוד קיסרם, להתנקם ולעשות שמות בכל חכמי ישראל המורדים בקיסרם ולא עוד אלא שמסירה זו היתה יכולה להפוך לרועץ בשביל כל עם ישראל שהרי ידוע כי מאחרי חורבן הבית – בימי כתיבת ספריו של פלביוס – היו חכמי ישראל נציגי העם היחידים בפני נציגי רומא – הגמונים בלשון חז"ל – שבארץ ישראל ובסוריה ובפני הממשלה המרכזית ברומא (כמבואר במקומות רבים בגמרא, בירושלמי סנהדרין פ"ג, במד"ק ואתחנן ובסוף מכות ועוד) וכבר הוכיחו ההיסטוריונים האחרונים ששתי נסיעות היו אחת בימי הקיסר דומיטינוס והשניה בימי הקיסר נרבה והצליחו מאד בנסיעותיהם, ביחוד בנסיעה השניה – להקל סבלם של ישראל ואם

הרומאים היו מתחשבים הלילה, עם דברי פלביוס, בודאי שלא היו נותנים מדרך כף רגל למורדים הרשמיים ברומא בפרט ובכל מקומות ממשלתם בכלל.

אבל, לאשרם של ישראל לא יחסו הרומאים שום ערך לדברי פלביוס הללו. הם הכירו אותו בכל מדותיו הנשחתות, ידעו עד כמה אי אפשר לסמוך על להג דבריו, ומאיך גיסא ידעו ג"כ את רבותינו ז"ל בכל שיעור קומתם ושיא גובהם ברוח ובמוסר, באופן שהדברים לא עשו שום רושם.

אולם, אם חטאו של פלביוס היה גדול באם אפילו היתה המלשינות מתבססת על האמת, הנה גדול עונו מנשוא, היות ועצם העלילה היא שקר מעיקרה, כי המעיין בפלביוס בכל דבריו יראה שלא היה מדובר כלל בשבועה לקיסר הרומאי, כי אם להורדוס, והקיסר מאן דכר שמיה. המלה „להקיסר“ זוהי רק חוספת שהוסיף פלביוס מדעתו, כדי להתנקם בחכמי ישראל שנואי נפשו, וכדי להסית את הרומאים שיעשו בהם שפטים. גם דבריו שהפרושים היו תמיד נגד המלכים, אף זה שקר מוחלט. לא רק שהם לא היו נגד המלכים הישירים והטובים, כי אם גם ביחס למלכים הרשעים, מטיפוסם של הורדוס, אם ראו כי התנגדותם תביא לידי תוצאות רעות בשביל האומה הישראלית ותערער שלום האומה — השלימו עם המצב לגמרי, כי „דרכי שלום“ שבהם הלכו רבותינו, היו הדרכים הסלולים לכל הכמי התורה, ויוספוס בעצמו אומר במלחמות היהודים (י"א ח. י.), „אבל בעוד שהפרושים יחיו באחדות גמורה ולטובת הכלל ישאר במרומים דגל האחדות, הנה זה נגד הצדוקים שהם ברוע פנים גם נגד בני חבורתם“, ומה שלא רצו להשבע להורדוס לא היה מצד נימוק פוליטי, כי אם מטעם מוסרי. כידוע הקפידו חז"ל מאד שלא להשבע אפילו שבועת אמת. וגם הורדוס בעצמו ידע זאת ולפיכך לא הקפיד כל כך עליהם והסתפק באיזה סכום כופר ששילמו בשבילם נשי חצר מלכותו, ואם היה נימוק פוליטי, בודאי שההתנגדות הזאת היתה מקבלת צורה של רדיפות אחרות אצל הורדוס.

אדרבא צא ולמד, בגמרא ב"ב דף ג': „אמר — הורדוס — מאן דריש מקרב אחיך תשים עליך מלך רבנן קם קטלינהו לכלהו רבנן, שבקיה לבבא בן בוטא למשקל עצמה מיניה... ונקרינהו לעיניה, יומא חד אתא הורדוס ויתיב קמיה, אמר חזי מר האי עבדא בישא מאי קא עביד, א"ל מאי אעביד ליה נלטייה (קללוהו)... א"ל וליהו

שכ

עשירי בעלמא וכתבי בחדרי משכבך אל תקלל עשיר ולא יהיה אלא נשיא וכתבי ונשיא בעמך לא תאור" וכשאנו משוים את דברי הגמרא עם דברי פלביוס האומר, "כל הפרושים התנגדו בקשיות עורף לכל המלכים ויהיו מוכנים לעשות נגדם" – לא נדע על מה להשתומם יותר, אם על שפלות הנפש של פלביוס דנון, הזומם להוציא כל חכמי ישראל להורג ע"י עלילת שוא ושקר, על לא שום חסם בכפס, ואם על גדלות הנפש של חז"ל, שלאחר שסימא הורדוס העריץ את עיניו של התנא הזה ועשהו למת בחיים, בכל זאת כשהתחפש הורדוס ופיתה אותו להוציא מפיו בטוי זעם כנגדו, לא אבה שמוע לו. בגדלותם הנפשית הזו, יחידים היו חכמי ישראל בין כל חכמי האומות ויחידים יאשרו עד תקופת ההשתלמות הכללית ש"באחרית הימים".

הברם בעצם הכנוי "פרושים" שבו מכנה פלביוס את ראשי חכמי התורה שבתקופת בית שני, כבר נתחבטו בו הרבה מהחוקרים האחרונים והעלו פלפולים שונים, אבל לדברי כולם יוצא כי השם "פרושים", הוא תואר הכבוד שניתן להם, אם לפרישתם מטומאת עמי הארץ, ואם לפרישתם מהבלי העולם הזה בכלל. ברם, לדידי שיטה אחרת בזה, כי הכנוי הזה אצל פלביוס הוא כנוי של גנאי ולא של שבח, ואברה דעתו ואביא גם ראיות לחיזוק שיטתי.

קודם כל אדגיש, כי אינני דן על הביטוי הזה "פרושים" בכלל, המצוי גם בספרות התלמודית במקומות רבים, שביאורים רבים יש לו ומשמש לכמה פנים: להתעלות והשתלמות הנפש, כלשון הכתוב: "קדושים תהיו" ובספרי על המקום "פרושים תהיו"; לאוכלי חולין בטהרה, כלשון המשנה חגיגה פ"ב: "בגדי עם הארץ מדרס לפרושים" ובמשנה טהרות פ"ד: "ספק החולין זו טהרת פרישות"; לפרישה מתאוות החומר הגס, כלשון הירושלמי, סוף ברכות: "פרוש יראה וכאיוב פרוש אהבה כאברהם" (ראה גם בבלי סוטה כ"ב באריכות). – הנני דן כעת רק על הכנוי "פרושים" בפרט והניתן לראשי חכמי התורה בכל ספריו של פלביוס, ובה לא מציינו דוגמתו בספרות התלמודית, כי בספרות התלמודית מלכונים חכמי התורה בשם "חברים" ולא בשם פרושים כלשון המשנה דמאי פ"ב: "המקבל עלינו להיות חבר" וכתב שם הרמב"ם במקומו בפרוש המשניות שלו, "חבר נקרא תלמיד חכם וכן יקראו תלמידי חכמים

שכא:

חברים זה לזה חברה נאמנה", והרי לפנינו ספר מתוך מגילת תענית הנכתב בתקופת הבית שני על ידי אחד מחכמי התורה, (ראה בגמרא שבת י"ג) והספר הזה היה מהספרים המצויים בבתי ישראל, מלשון הגמרא עירובין ס"ב: "כגון מגילת תענית דכתבא וּמנחא מהו", והוזכרו בספר הזה שמות כל הכתות שבישראל אז כגון הצדוקים והבייתוסים, ויכוחיהם עם חכמי ישראל וטענותיהם לחכמי ישראל, ובכל תשובות חכמי ישראל להם נזכרו רק בלשון "אמרו חכמים" ואין מקום אחד אפילו שמכונים בשם "פרושים" ולהיפך בספרי המינים השונים החדורים רוח שנאה עזה לחכמי התורה, אפשר עוד יותר מפלבוס, גם הם מזכירים אותם בשם פרושים. די להזכיר ספרי האמונה הידועה, אשר ארס נחש בשניהם וחמת עכשוי תחת לשונם, ביחס לחכמי התורה, מדברים עליהם בשנאה גלויה, וגם הם אין להם שם אחר אלא השם "פרושים" ופתגם השגור בניהם הוא: "אוי לכם פרושים". דומני כי זהו זכרה יסוד מספיק וביסוס שיטתי שכנוי "פרושים" בני שונאי חכמי התורה הוא כנוי של זלזול בכבודם. ואל תשיבנו הרי מצינו גם במשנה סוף ידים בויכוחים, שבין חכמי ישראל לצדוקים מזכירה המשנה את חכמי התורה בשם "פרושים" כמו: "אומרים צדוקים קובלני עליכם פרושים", "אומרים פרושים קובלני עליכם צדוקים", ברם אין מזה שום סתירה לדברי, כי מי שיש לו ידיעת בית רב בספרות התלמודית ובכתבי הקודש שקדמו להם — יודע כי כלל גדול היה לנביאנו ורבותינו, דברה תורה כלשון בני אדם", זאת אומרת שביכוחים והסברים שבאו בין הנביאים ומתנגדיהם באו הסגנונים לא לפי הערכה העצמית הנבואית-התורנית, כי אם לפי ההערכה של אלה התועים והטועים במחנה מתנגדיהם. למשל, עבודת אלילים שאין לך דבר יותר משוקץ ומתועב לדעת התורה ממנה, בכל זה כשהוזכרה בתורה, נזכרה בשם "אלהים אחרים" כלשון המכילתא יתרו: "אלהים אחרים וכי אלהות הן... ומה תלמוד לומר אלהים אחרים אלא שאחרים קוראין אותן אלהות", וכאלה רבות מאד, וחבל כי אלה חוקרי דברי הימים, לא עמדו על כלל זה, כי אלמלי כן היינו נפטרים מהמון פטפוטי וגבובי דברים שמקורם בהעלם כלל הזה. גם רבותינו התנאים, אם כי בינם לבין עצמם נשמרו מלהזכיר כנוי "פרושים", הרי כשמסרו לנו ויכוחים עם הצדוקים ושאר כתות המינים, מסרו לנו באותו הסגנון שדברו מתנגדיהם, והם, בשעת הויכוח.

שכב.

ואביא ראייה ברורה מפורשת המאמתת דבריך ראייה שאין אחריה תשובה והיא בברייתא: המובאה בגמרא קדושין ס"ו איתא: "מעשה בינאי המלך שהלך לכוהלים שבמדבר וכבש שם ששים כרכים ובחזרתו שמח שמחה גדולה וקרא לכל חכמי ישראל... והיה שם איש אחד - לץ - לב רע ובלעל ואלעזר בן פועירה שמו ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך לבם של פרושים עליך ומה אעשה להם הקס להם בצניץ שבין עיניך היה שם יקן אחד ויהודה בן גדידה שמו ויאמר לינאי המלך רב לך כתר מלכות הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן שהיו אומרים אמן נשבית במודיעין ויבוקש הדבר ולא נמצא ויבדלו חכמי ישראל בזעם מיד ותוצץ הרעה על ידו אלעזר בן פועירה ויהרגו כל חכמי ישראל עד ששא שמעון בן שטח והחזיר התורה ליושנה" וראה זה פלא עד כמה דייקו חז"ל בלישניהם כי כשהזכירו דברי הנבלעל הצדוקי אלעזר בן פועירה הזכירו את חכמי ישראל כפי נוסח הדיבור שלו "לבם של פרושים עליך" ברם בשאר המקומות בהרייתא דלגו במתכוון! מהכינוי "פרושים" לשם התואר "חכמי ישראל" כדי שלא להוציא כנוי מגונה הזה מפהם, וכולם אין דייקנות זו מעידה לנו יותר ממה עדים כי הכנוי "פרושים" היה שם זילזול בכבודם של חכמי ישראל? "ב"ב פ"ב הל"ג א' ויותר מענין הוא, כי עובדה זו, שבברייתא קדושין הנ"ל, הובאה כמעט לכל פרטיה - זולת בחילופי שמות - בקדמוניות ליוספוס פלביוס ("יו"ד, ה') ושם הזכירו באמת חכמי ישראל בשם "פרושים", שבע פעמים נזכרו שם בסיפור הזה בשם פרושים ואף לא פעם אחת בתואר חכמי ישראל. האם מי שעינים לו לא יראה כי אין מקום לנטות לא ימין ולא שמאל מדברינו, כי כנוי "פרושים" היה כנוי של גנאי שבו כנו אותם כל הצדוקים והחיצוניים למיניהם כדי להשפילם ולבטל ערכם וחשיבותם בעיני החמונים. וכן שרשר של הכנוי הזה "פרושים" שבפי מתנגדי חכמי התורה, שבו נתכוונו לפגוע בכבודם של אבותינו הגדולים לדעתך כך הוא: "כבר אמרנו לעיל שחכמי התורה בתקופת הקדמוניות נקראו בשם "חברים" והשם הזה הולמם באמת, היה נאה להם ומתאים להלך ירוחם, כי הרי השם הזה מסמן התהברות והתאחדות עם כל חלקי האומה, אפילו עם גמוכי הרוח, כלשון הכתוב: "ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים" וזמליצת הגמרא חגיגה כ"ו: "הכתוב עשאו לכולם חברים" וזה הרי היה דרכם ותכונת

שכנ

נפשם של רבותינו חז"ל, לבלי להתגאות על מי שהוא מלמעלה למטה, כמאמריהם באבות השגורים בפייהם: „אל תעש התורה עטרה להתגדל בה“, ואם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת“.

„ומרגלא בפומייהו דרבנן דיבנה אנן בריה חברי בריה — עם הארץ חברי, פרש"י אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתי בשדה אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתי כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך אני אינני מתגדר במלאכתי ושמה תאמר אני מרבה והוא ממעיט שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים“ (בברכות פ"א) בזכות התנהגות זו היו אהובים וחביבים, על ההמונים הרחבים שבאומה, כולם היו כרוכים אחריהם ושומעים לקול דבריהם. וכשהיטב חרה להם למתנגדיהם על כך, מה עשו? דברו סרה בחכמי ישראל כי הם כביכול בפרישתם ממגע עם הארץ מתכוונים להקטינם ולבודד עצמם משאר חוגי העם, ממש באותו הסגנון של כל שונאי חכמי התורה מאז ומקדם: „למה תתנשאו על קהל ה““ בשביל זה קראו לחכמי התורה בשם „כתה“ כלומר: כת מתבודדת מהעם, כלשונו של פלביוס עליהם ולאותו הנימוק קראו אותה גם בשם „פרושים“ כלומר: מופרשים מן העם, כהוראת הבטוי הזה: „אז על כל חוגים מתבדלים, כלשון הגמרא פסחים ע"ז: „אטו טעמא דפרושים ניקו ונפרוש“ והיות ששם „פרושים“ הוא גם שם נדרף לכל מיני מתקדשים מתחסדים שאין תוכם כפרם כלשון המשנה סוטה: „מכת פרושים הרי אלו מבלי עולם“ והגמרא שם חשבה שבע כתות פרושים שרוח חכמים לא היתה נוחה מהם — הרי בצירוף כל אלה ביחד מתגלה לנו טעמם של כל בוזי התורה, שקראו לחכמי התורה בשם „פרושים“ ויוספוס פלביוס כאחד מהם לא שינה בזה כלום ממנהגי שאר חבריו החיצוניים; רק בזה הרע לנו מהם, כי הם, למשל סופרי האמונה הידועה, שאם הם מננים את הפרושים, הרי הם מדברים בשנאה גלויה גם על עם ישראל וגם על תורת ישראל, וממילא דבריהם אינם מתקבלים ואינם עושים את הרושם הראוי. אבל פלביוס שהתימר להיות אוהב אומתו, פרקליטה ומלמד סגוריה על תורת עמו וכדבריו בקדמוניות (א. ה. ו) קבל על עצמו התפקיד להגן על כבוד עם ישראל, אם גם הוא מגנה חכמי עמו וקורא אותם בשם „פרושים“ — הרי גרם בזה בכיה לדורות, כי הרי נתן אצבע בין שיניהם של שונאי ישראל שבכל התקופות לחזור על דבריו ולהוסיף

שכד

עליהם דברנו בלע כהנה וכהנה. וזוהי באמת רעה חולה שתוצאות מרות ורעות כרוכות בעקבה: **התקוממות** היא תוצאה של **התקוממות** ושל **התקוממות** היא תוצאה של **התקוממות**. כי יוספוס פלביוס כשאל חטא נגד עמו ישראל, לא דק מבחינה דתית כי אם גם מבחינה לאומית. הבה נסביר דברינו.

כשאנחנו מעללים בספרי פלביוס מתוך עיון, ולוא אף שטחי, אנו נתקלים בלי הרף במרידות והתקוממויות, מרידות לא רק במושלי רומא ונציגיה כי אם גם במושלים ישראלים. המלים: "מרידות", "התקוממויות" — מרחפות מול עינינו עד שאנו מתרשמים כי עם ישראל על פי טבעו ומהותו הוא עם של מורדים בכל ממשלה שלא תהיה, מורדים במושלים זרים ומורדים במושלי העם, כאילו המרידה היתה לחם חוקם ותוכן חייהם. החוקרים הארזים כמו הפרופסור מומסן וחבריו ואלה מחוקרי ישראל החפשים נושאי כליהם, בנו באמת כל יסודות הקירותיהם שבזמן תקופת בית שני על דברי פלביוס אלה, והם מאשימים את בני ישראל, כי על פי תכונותיהם הנפשיות הם איציותנים ולא מקבלים מרות שום מושל, וכי מרידות והתקוממויות הן מטרתם האחרונה. כלומר: לא מרידה לשם שפור המצב הכלכלי או הפוליטי כי אם מרידה לשם מרידה.

אבל עד כמה נשתומם ונתמלא חימה על פלביוס בקראנו את דבריו בעין בוחנת, חודרת לעומק המעשים, עצם המאורעות והעובדות לאור המציאות, ובראותנו כי לאמתו של דבר, אשמות המרידות הללו הן בבחינת: עורבא פרח! לא דובים ולא יער! מרידות שאך בדמיונו של פלביוס נולדו ובדיוו שבעטו נתגשמו ונתממשו. כל הקטגוריה שלו מוכחשת לא רק ממקורות אחרים כי אם גם ממקור דבריו בעצמו.

לבסוס דברינו תשמשה הראיות המכריעות דלהלן:

פלביוס דברנו על ימי המושל הנרדוס האחרונים אומר בספרו קדמוניות י"א, י"ב:

„אחדים מאלה היהודים אשר דבריהם נשמעים ביותר אצל העם עשו התקוממות נגדו (ובספרנו: מלחמות הלשון: „פרצה מרידת העם“) אשר אחז דרכו של פי הדברים האלה:

שכה

„בין היהודים קנו להם שם לדרשנים גדולים ולראשי יודעי התורה במידה גבוהה מאד יהודה פאריפהוס ומתתיהו בן מרגלית ויהיו אהובים מאד אצל העם, בהיותם גם מורי התורה ותלמידים וכל מי אשר נשאו לבו להשתלם לגמרי בלמודים היו מבאי ביתם. כאשר שמעו שני אלה כי מחליו אשר חלה המלך (הורדוס) לא יקום עוד, דברו על לב תלמידיהם להשתדל לבטל את כל הדברים אשר יסד הורדוס נגד חוקי התורה. הורדוס עשה באמת דברים רבים נגד התורה. אשר חוקי התורה יאסרו זה... ופתאום והנה יצאה השמועה כי הוא גם הציג בראש שער הגדול בבית המקדש נשר של זהב גדול מאד. מת המלך (הורדוס) וישמעו זה גם המתקוממים וילכו אל המקדש ויורידו משם את הנשר ויראו את הקרעים לכל העם העומדים שם. כאשר נודעו מעשיהם לנציב המלך, נתן לכל זה ערך יותר גדול מאשר היה הדבר וימהר ויקח עמו את חילו ויתנפל עליהם. העם אשר עמדו שם ברחו לנפשם, אבל שני מורי התורה הם וארבעים מתלמידיהם נשארו על מקומם והנציב הביא אותם לפני המלך. כאשר שאל הורדוס אם כן הדבר כי הרהיבו בנפשם להוריד הנשר ענו הם את אשר החליטו לקיים דברי התורה עשו ולא יפלא מאומה אם חוקי התורה עומדים אצלנו למעלה מפקודותיך ואם גם תמית אותנו נקבל את זה בשמחה, אחרי שכל מעשינו היו רק מקנאתנו לשמירת התורה. הורדוס צוה לאסור אותם ויאסוף את כל נכבדי העם וירעם עליהם בקולו כי קוה מהם כבוד והדר בעד כל מפעליו בבית המקדש ועתה גם יבזו אותך, אבל לא אותו מאסו כי אם את בית המקדש עצמו ויצו לשרוף חיים את שני מורי התורה ואת תלמידיהם.”

ובמלחמת היהודים מוסיף פלביוס, כי גם שאר בני העם שהובאו עבור זה לבית האסורים צוה הורדוס להרוג אותם. והנה פלביוס לא בוש לחתום עובדה זו של מסירת נפש נועזה לקיום התורה וקדושת המקדש באות קלון של „מרידה” ו„התקוממות”. אם כי כל מי שיש לו מוח בקדקדו והוא משוחרר משנאה ודעה קדומה יענה ויאמר, שעובדה זו אין לה שום שייכות עם מרידה והתקוממות ואיזו אומה מפותחת ומתוקנת היתה מרשה למושלה לעשות בהיכל מקדש הדת שלה מעשים שהם בניגוד לחוקי אותה הדת; בפרט להדת המושלת במדינה זו ואם בשאר האומות כך, מכל שכן עם ישראל שיש לו אזהרה מפורשת: „כל איש אשר ימרה את פיך... יומת, יכול אפילו לדברי תורה תלמוד לומר

שכו

רק חזק ואמץ": (סנהדרין מ"ט) ופתגם "שגור בפי חכמי ישראל", למסים וארמוניות מלכא את אבל למיפלא לצלמא את וכלבא שוים". והרי לדברי פלביוס יוצא, כי גם חנניה מישאל ועזריה שלא רצו לשמוע לפקודת נבוכדנאצר מושל המדינה ולהשתחוות לצלם הזהב שלו, היו מורדים ומתקוממים. גם האחים החשמונאים שסרבו לצו אנטיוכוס – מושל בכיפה בזמנם – לשקץ מזבח ה' בזבחי מתים לשם אליל היוני שלו – היו גם כן כ"ש"ל מורדים לדברי פלביוס, וכה מהפך פלביוס במחי אחד את כל אלה הקדושים שפשטו צוארם לטבח בשביל קדושת התורה בתקופת גזרות שמד בימי אדרינוס ובכל תקופות הגולה – למורדים ומתקוממים.

וכן וכל זה אם היה מתרחש בימי שלוותנו ובריאותו של הורדוס גם אז לא היה מקום לדבר על מרידה והתקוממות. אבל באמת לא כך היה המעשה. רבותינו ואבותינו הגדולים עד כמה שמצידם היו נכונים תמיד למסור נפשם על קדושת השם, הפעם לא רצו לסכן שלום האומה, בהכירם היטב את הורדוס העריץ, המחפש תמיד אמת לא להשמדי בני ישראל ברבבותיהם, הבליגו על צערם הרב, מבלי הגיבו על מעשה המפלצת הזו, כדי שלא להמיט אסון ושואה על כלל האומה, רק ברגעיו האחרונים, כששמעו כי מחלינו אשר חלה הורדוס לא יקום עוד, יוצא הקול שכבר מת – רק אז ירזו תלמידיהם להסיר הנשר הזה שבשער המקדש, אמנם יוספוס פלביוס שבכל אשר יפנה ירשיע את ישראל עמו, הוא קורא למעשה הזה, "מרידה", והתקוממות.

ההתקוממות הזו היא לא התקוממות על מלכותו של הרצח האיום הזה, נתגברה מחלתו של הורדוס, ולדברי מגידי האמת אז היתה התגברות המחלה עונש מן השמים על שריפת החכמים – לשונו של פלביוס במלחמות (א, ל"ג) – ואחרי התהפכו כמה ימים על משכבו ביסורים נוראים מת האכזר הזה והוריש כסא מלכותו לבנו ארכילאוס. הצפע משורש נחש, המכונה ארכילאוס, בהיות מלכותו צריכה אישור מהקיסר הרומאי, כזוואת אביו הורדוס, הופחדו מהיהודים לבל ישימו ברומא מכשולים על דרכו, התחיל להתחנף אל היהודים ונתוס ימי אבלו הלך לבית

שכו

המקדש והסביר פנים לחשובי העם, נאם דברים רכים באזניהם והבטיחם להקל עול הורדוס אביו מעל צואריהם. בני ישראל, בחשבם כי כפיו כן לבו, וכי באמת באה להם הרווחה, וכבר הוקלה המועקה — החליטו להספיד כהלכה את חכמי התורה ותלמידיהם שנשרפו על קידוש השם, שמפחד העריצים לא יכלו להספיד עד אז. מטבע הדברים היה זה לא הספד רגיל, רק הספד בוקע שחקים, מלווה בבכילות, מרעישות ומזעזעות נימי הנפש, כי הרי נשרפו חיים על קדושת התורה ראשי חכמי התורה ותלמידיהם. לא בגולה, ע"י מרצחים, כי אם בארץ יהודה ובתוככי ירושלים, על ידי איש שנשא על ראשו כתר מלכות יהודה. ההתעוררות היתה גדולה והאבל הקיף את כל מחנה ישראל. עד שפלביוס בעצמו יאמר בספרו מלחמות (ב. א. ב.), "זה היה לא איזה הספד של חנפים למראית עין כי אם שפכו דמעות על אנשים, שכפי שנאמר הומתו על שמרם חוקי התורה וקדושת המקדש". והנה ידע גם פלביוס בעצמו טיבו של ההספד הזה ואחרי ששנאתו לעמו קלקלה שורת בינתו הוא כותב בספרו קדמוניות: "בתוך זה התאספו יחד יהודים בעלי רוח מרד ויספידו מתוך בכי ואנקה את מות מתתיהו וחבריו אשר נהרגו על ידי הורדוס ואשר מפני שנענשו על כי הרסו את נשר הזהב יראו מפני הורדוס לקברם ולהספידם בכבוד הראוי להם". את המספידים האלה מכנה פלביוס בכנויי "בעלי רוח מרד", ולא בשום תאור אחר. חושבני כי די בזה בלבד כדי להעמיד אותנו על הלך רוחו של פלביוס ולדעת מי הם אלה הנקראים אצלו בשם "מורדים" ו"מתקוממים".

ואם נפשך ללמוד זכות על פלביוס ולומר, כי לא משנאתו לבני עמו הוציא עליהם שם מורדים כי אם מאהבתו להמלך אגריפס השני, נכדו של הורדוס, שפלביוס עמד עמו בקשרי ידידות — עיקם סגנון המעשים כדי שלא להוציא דבר מגונה מעטו על בית הורדוס; אבל מה תענה ותמצא זכות לסגנון סיפורי המעשים על המושלים החשמונאים — שלא נחשד פלביוס כלל באהדה אליהם — שגם שם אתה מוצא הביטויים "מורדים", ו"מתקוממים" במקומות שלא היתה אפילו בנראה דבואה של מרידה. הבה נצטט כמה מהם.

בספרו מלחמות היהודים (א. ב. ח.) אומר פלביוס: "אבל הקנאה אשר קנאו העם בהצלחת יוחנן ובניו הביאה מרידות נגדו והעם התאספו יחד כנגדם ולא נחו עד אשר בא הדבר לידי מלחמה גלויה. אמנם המורדים הוכו אחור". ואם לא היו לנו מקורות אחרים

שכח

מכבד מקור פלביוס זה, בודאי היינו סוברים כי בימי יוחנן כהן גדול התגייסו והזדיינו המוני היהודים ברבבותיהם, כדי לפרוק מעליהם עול ממשלתו והמרדה צעדה קדימה והתגלגלה עד מלחמה גלויה, אך יוחנן המושל גבר במלחמה ויד המורדים ויכניעם וישימם כעפר לדוש. ברם יש לנו על המרידה הזאת עוד מקורות אחרים, הגמרא שלנו ואפילו ספר קדמוניות של פלביוס בעצמו, ומשם אנו למדים כי כל המרידה והמלחמה שבדה לו פלביוס הוא שקר מוחלט מבלי קורטוב של אמת כלל. בספרו קדמוניות (י"ח, י"ד, ה) אומר פלביוס:

...נחזור לדברי יוחנן הורקנוס הצלחתו הגדולה הביאה לו מקנאים אצל היהודים ביחוד קנאו בו הפרושים ויתרעמו כנגדו... פעם אחת קרא אותם אליו ויכבדם כי המלך ובתוך שמחתם עמו, כטוב לבם שאל אותם לאמר אתם ידעתם כי בכל לבבי אחפוץ ללכת בדרך הטובה והישרה בדרך התורה ועל כן אולי ידעתם דרך עוצב בי הגידו לי ואשוב לעשות טוב וישר, והם כולם ענו לו כי לא ידעו דבר וכי מעשיו טובים והוא שמח על זה, רק איש אחד ואלעזר שמו, הוא השיב אם תרצה לשמוע האמת ואם תרצה ללכת בדרך הישרה עליך להסתפק בממשלה לבד ולעזוב משרת כהן גדול... כי כפי הנשמע מפי הזקנים נשבת אמך בימי אנטיוכוס והנך פסול לכהונה אבל הדבר היה שקר כי על כן כעס עליו יוחנן מאד וגם כל הפרושים כעסו על זה. אך יוחנן היה לו אוהב נאמן מהצדוקים ושמו יונתן והוא הרבה להשתדל להרגיז את יוחנן על הפרושים ולהראות לו כי אלעזר לא ענה מלבו וכי דבריו היו מפי כל הפרושים וכולם יחשבו כן. ויוסיף לבאר ליוחנן כי גם הוא עצמו יוכל לראות ולבחון זאת על ידי שישאל מהפרושים מה העונש שיטילו על אלעזר בשביל חטאו זה ויוחנן עשה כן ויהי כאשר השיבו כי יוכה מלקות על זה ואין לנו משפט מות בשביל אותו חטא, אז האמין הורקנוס לדברי אלעזר וימלא חמה על הפרושים. יונתן הצדוקי הוסיף להסיתו כי יקרע ביתו עם הפרושים ויבוא בברית הצדוקים ויוחנן עשה חפצו: עובדה זו הובאה גם בגמרא קדושין: בשינויים קטנים והוספות אחדות. וכמה קבין מצח נחושה נפלו בגורלו של יוספוס פלביוס כדי לזקוף דברי העלבה של אחד מחכמי ישראל על חשבון כל העם ולכתוב בספר דברל הימים: "כי הקנאת בהצלחת יוחנן הביאה מרידה כנגדו ולא נחו עד אשר בא הדבר לידי מלחמה גלויה" אף כי

שכט

מפורש "מסתבר" מהמקורות כי גם זה האחד מחכמי ישראל המעליב כביכול לא חשב כלל לפרוק עול ממשלת יוחנן מצואר העם שהרי אמר לו בפירוש: "עליך להסתפק בממשלה בלבד ולעזוב משרת כהן גדול" הרי כי רצה הוא וכל העם שימשול יוחנן על ישראל הלאה. אמנם לאמתו של דבר גם להחכם הזה לא היתה שום כוונת העלבה או פגיעה בכבוד המושל, כי אם אחרי ששאלם יוחנן אם יש להם מה להוכיחם ואחרי שהתהלכו שמועות בקרב ישראל, כי אמו של יוחנן נשבת במודיעין (לשון הגמרא הנ"ל) חשב החכם הזה כי מחובתו עכשו להגיד ליוחנן כי ישנם רבים שלבם נוקפם מכחונתו הגדולה ועליו להסתפק במשרת מלך ומושל בלבד. ודברים צנועים פשוטים כאלה שנאמרו לפי תומם מבלי שום מגמה פוליטית — מהפך פלביוס דנן ב'גולם" של "מרודה" ו"מלחמה" וסגנונו של פלביוס כל כך מזעזע נפש הקורא עד שהוא איננו יודע אם לצחוק או לבכות על דברי היסטוריון ישראלי כזה.

הנוסח השגור הזה של מרידות והתקוממויות, נמשך גם להלן אצל פלביוס בדבריו על המושל אלכסנדר ינאי בנו של יוחנן כהן גדול הנזכר.

במלחמות היהודים (א.ד.ג.) אומר פלביוס: "אחרי אשר כבש (אלכסנדר ינאי) את כל הערים האלה פרץ נגדו מרד מהיהודים בימי ההג... להשקיט את המרד הזה לא היה עולה בידו אם לא היה לוחלל בני הנכר מהפזידים ובני קילקיה ואחרי אשר הרג ששת אלפים מהמורדים עשה מלחמה עם הערביים". לולא היה לנו מקור אחר מלבד זה, בודאי היינו סבורים שיש לנו ענין עם מרידה בממד גדול בהשתתפות כל בני העם, עד שאם לא היה לו צבא, בני נכר, לא היה בידו להשקיט המרידה הזאת.

אבל לא מפי פלביוס שבמלחמות אנו חיים, כי יש לנו עוד מקורות אחרים וגם "בקדמוניות היהודים" שם ג"כ מובאה עובדה זו אולם כאן הטון נמוך בהרבה. המרידה מקבלת צורה פחות איומה ואנו נוכחים לדעת כי המרידה הזו מקומה לא היה בחוצות ירושלים, כי אם בין כותלי המקדש וזו לשונו של פלביוס בקדמוניות: ("ח, י"ג, ה.) "ונשובה לדברי אלכסנדר ינאי בנוגע אלנו כי הנה מרדו בו העם ויקימו נגדו בימי ההג כאשר קרב אל המזבח ויחפוץ להקריב

עליו רגמוהו כל העם באתרוגיהם ויקראו לו בן השבויה לאמר כי אינו ראוי לקרב אל המזבח ובקצפו על זה הרג מהעם כששת אלפים נפש... ברם, גם הדברים הללו, בקדמוניות, כלל הקורא אותם בעיון ובעיון בוחנת, סוקרת וחודרת לעומק המעשים – ירגיש מיד כי הבלעני פלביוס בטאן פרטים רבים מהמאורע הזה, שלא רצה למסרם להקורא. למה היתכן, שעם ישראל המתימר להיות עם חכם ונבוך, יארגן מרידה נגד מלך אדיר כנאף, שהיה לו צבא גדול וחזק? והיתכן לעשות מרידה כנגדו באופן לא יוצלח כזה, כאשר מצד אחד יעמדו חיילים מזוינים ומצד השני יעמדו מורדים בלובלים ואתרוגים בידיהם? ברם, החידה הזאת כבר נפתרה עלידי כותבי דברי הימים האחרונים שמחליטים פה אחד, כי תחילת העובדה הזאת שבקדמוניות, בימי החג כאשר קרב אל המזבח רגמוהו כל העם באתרוגיהם אחת הוא עם הנאמר במשנה סוכה דמ"ה, ולמסדך אומרים לו הגבה ירך שפעם אחת נסך אחד על רגלו ורגמוהו כל העם באתרוגיהם בכף לא אלכסנדר ינאי היה הנעלב ונפגע מצד בני עמו על לא חמס בכפיו, כי אם להיפך, הוא היה המתחיל במחלוקת, הוא התגרה באנשים שלויים ושקטים ועשת שחוק וקלטה מכל הקדוש ויקר להם... היה מלך כידוע, היה מכת הצדוקים, שאינם מודים במצות ניסוך המים, ובחפצו להראות להצדוקים חבולו כי הוא מסור להם ונאמן לשיטתם – בעלותו על המזבח בחג הסוכות להקריב, נסך המים על רגלו ובה חילל בפרהסיא עבודת הקדש ופגע ברגשי העם, השבית שמחתם, שמת החג, הכעיס תמוררים ויעטה עליהם חרפה וקלון. כמובן, שבני העם הנאספים במקדש, ברגע ההפתעה הזו, במצאם עצמם נעלבים ונפגעים כל כך באופן גס, שמלכם מלך ישראל, ביזה תורתם, תורת ישראל, בריש גלי – ברגע הזה לא יכלו להתחשב כלל עם כל התוצאות הרעות שיכולים לגרום לעצמם ולכל בני עמם בצעד פזיז, כי ברגע התרגשותו עזה אין מקום לחשבון קר. הידים מתרוממות מאליו והאתרוגים מוטחים בפניו של ינאי.

בסוף כך הוא גופו של המעשה, ועתה מתעוררת תמיהה על פלביוס, מדוע באמת השמיט ראשית המעשה המובה במשנה סוכה שהזכרנו? מילא אם חכמי המשנה העלימו מאתנו שמו של המסך אלכסנדר ינאי, היה להם בזה טעם מוסרי, בשביל שחשו על יכבודם של

שלא

החשמונאים הראשונים, אבותינו של ינאי, בזכרם להם מסירת נפשם הגדולה בעד עמם ותורתם, מעשיהם הגדולים לשחרור ישראל והחזרת התורה ליושנה, ולפיכך לא רצו להכתים שם „החשמונאי“ בכתם מחפיר כזה; והרי גדולה מזה מצינו, כי אבי ינאי, הוא יוחנן כהן גדול, שהזכרנו. אף שלבסוף ימיו נעשה צדוקי, ונהרגו על ידו כל חכמי ישראל, כמוכא בברייתא קדושין דס"ו. שהזכרנו, ובכל זה, לא רק שלא הזכירו אותו במשנה לגנאי — כי אם הזכירו תקנותיו הטובות לשבח. (ראה קפ"ה ממע"ש ובסוטה פ"ט) וכבר הראיתי באחד ממאמרי, על הזהירות הגדולה של רבותינו התנאים והאמוראים בכבודם של ישראל, עד כי כל מעשי שקוציהם וגילוליהם של המתיוונים בזמנם במקדש: (ראה במשניות מדות פ"א ופ"ב), שמבואר בספרי חשמונאים, כי נעשו על ידי המתיוונים — הזכירו אותם במשנה וגמרא על שם היוונים, הגורמים למעשים רעים הללו, ולא על שם המתיוונים העושים. זה תואם את המשנה מגילה כ"ה: „מעשה עגל השני לקרא ולא מתרגם מעשה דוד ואמנון נקרא ולא מתרגם“ (ראה בתוספת שם בשם הירושלמי דיש חילוק בין צבור בצבור ליחיד בצבור והמתיוונים כיהודים דמי): אבל פלביוס, שלא היה איסטניס כלל בעיניו כאלה ובעצמו דיבר בגנותו של אלכסנדר ינאי וסיפר ממעשיהם וזכרונות הרבה פעמים (ראה במלחמות א. ד. י.), מה ראה להשמיט את ראשית המעשה הנ"ל?

ברם, לפי מה שהראנו על הלך-מחשבתו של פלביוס — ניחא: פלביוס היה להוט הרבה אחרי מרידות. פשוט היתה לו חולשה יתירה לסיפורי מרידות, ואם היה מוסר להקורא העובדא כולה כמו שהיתה, הרי גם הקורא הפשוט היה מכזיב אותו על פניו, איזו מרידה יש בדבר? לכן נאלץ פלביוס לשים למרמה פניו והחסיר לגמרי החלק הארי ממאורע הזה, כדי שיוכל להטביע עליו חותם של מרידה; אבל לא יחרוך רמיה צידו, האמת מארץ תצמח וממסתרים תתן קולה; דרשוני ותמצאו משפט צדק!

תמצית דברינו האמורים, כי אין להתיחס באמון מלא לספרי יוספוס פלביוס, לא רק לסגנונם ולשונם, שכדרך כל הסופרים בשפה היוונית, שבאו בדבריהם הגזמות והפרזות, מליצות ריקות ומלים מפוצצות, נעדרו העיון וכוונה — כי אם גם לתוכנם: אי אפשר ללכת

שלב

אחרי פלביוס בעיניים עצומות, עד כדי לכתוב: ספר ההיסטוריה הישראלית בתקופת בית שני, אך ורק על פי מקורות ספריו, כאשר עשו כמה מהחוקרים, "המשכילים" מאסכולת "ברלין" היא אחת מהסיבות, שבשביה ספרי דברי הימים שלהם, חלקו בחסונו ומגרעות ובמקרים רבים, גם בסילוף המעשים והמאורעות, מכפי שקרו באמת. אמנם אין אני אומר שאין להשתמש בספריו כלל. לא ולא! ישנו חומר רב ועשיר בספרי פלביוס, שאפשר להעזר בו ושמיא תועלת מרובה לסופר רציני, היודע איך להשתמש בחומר מגוון זה. אלא מאי? יש לזכור תמיד שיוספוס לא היה כלל וכלל סופר אוביקטיבי, משוחרר מדעות קדומות, ולא היה יכול להיות אוביקטיבי אפילו אם היה רוצה, מפני כמה וכמה נימוקים: קודם כל, היה שבוי בידי הרומאים, אם לא שבוי בגופו, יושב בבית הכלא, היה שבוי ברוחו, יושב בארמון טיטוס ומקבל ממנו די סיפוקו, כדבריו בעצמו בספרו, "חיי יוסף" פרק ע"ו. כמוכן שכל דבר ודבר שהעלה על הספר היה מוכרח לזוהר הרבה, שגדולי רומא לא ימצאו עצמם נפגעים בכבודם מאופן כתיבתו. שנית, היה מוכרח להתחשב לא רק בכבוד הרומאים, כי אם גם בכבוד המלך אגריפס השני ובכל משפחת בית הורדוס בכלל. אלה המתבוללים הקיצוניים, שהחניפו להרומאים על כל צעד ושעל, בגדו בעמם ומכרו כל נכסי האומה הישראלית לאויבי עמם, בעד טובת הנאתם. על מעשיהם הרעים היה יוספוס מוכרח לחפות, לבל יבולע לו. ובאמת, בספרו "חיי יוסף" מעמיד פלביוס לעדים את טיטוס ואגריפס, שהסכימו על ספריו והעידו על אמיתתם, וממכתבי אגריפס שם נראה, כי הראה פלביוס כתביו לאגריפס, לפני עריכתם בספר והוא אגריפס הראה לו הדרך איך לערוך ואיך למסור העובדות לקהל הקוראים. ומספרים כאלה, שטיטוס ואגריפס ערכו והגיהו אותם והחתימו עליהם את הגושפנקה שלהם, היש לדרוש אוביקטיביות?

נוסף לכל זה, היה פלביוס בעצמו יהודי, "חיצוני", שונא חכמי התורה, "פרושים" בלשונו — עם זה חדור רוח אנכיות, אוהב עצמו ושאיפתו העליונה בהיים היתה: לנצל החיים ניצול מלא, להשתמש בכל מקרה ומקרה להנאתו וטובתו. היש לבקש מסופר כזה שיכתוב אמת לאמיתה בספריו?

לפיכך, כל חוקר וחוקר, שרוצה להסתייע בספריו של פלביוס בעריכת דברי הימים — שומה עליו לחקור כל מקרה ועובדה שבאה

בספרו פלביוס, בשבע חקירות ובדיקות, אם כנים הדברים או לא, אם אין איוז נגיעה עצמית בולטת מהם ואם אינם סותרים איזה מקור תלמודי שהרי חז"ל נאמנים. פי אלף יותר מפלביוס. רק אחרי שיקול דעת גמור, אחרי התבוננות הראויה ואחרי חדירה עמוקה לתוכן העניינים, כשימצאו הדברים מכוונים, יוכל להכליל את העבודה בספר ההיסטוריה, לשם עריכת דבריו ימי ישראל.

העבודה בספר ההיסטוריה, לשם עריכת דבריו ימי ישראל, היא עבודה של חקר ופירוש. היא דורשת רגישות ופתיחות, רצון לדעת וללמוד, ויכולת להתחבר עם המסורת ולהפיק ממנה תועלת. המחקר ההיסטורי אינו מדויק כמדעי הטבע, אך הוא יכול להיות מדויק כמדעי הרוח. הוא דורש רגישות ופתיחות, רצון לדעת וללמוד, ויכולת להתחבר עם המסורת ולהפיק ממנה תועלת. המחקר ההיסטורי אינו מדויק כמדעי הטבע, אך הוא יכול להיות מדויק כמדעי הרוח. הוא דורש רגישות ופתיחות, רצון לדעת וללמוד, ויכולת להתחבר עם המסורת ולהפיק ממנה תועלת. המחקר ההיסטורי אינו מדויק כמדעי הטבע, אך הוא יכול להיות מדויק כמדעי הרוח. הוא דורש רגישות ופתיחות, רצון לדעת וללמוד, ויכולת להתחבר עם המסורת ולהפיק ממנה תועלת.